

Jászay Tamás

SZTE Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar

ORCID:0000-0002-0466-2517

„A kultúrába ágyazott politikai rendszerek tartósan velünk maradnak”

Beszélgetés az *Éneklő fiatalok* című előadás alkotóival¹

Absztrakt

Magyarországon már nemigen lehet elcsípni, de kijelenthetjük, hogy két és fél évvel a bemutatója után az *Éneklő fiatalok* új életre kelt: Drezda, Bécs, Belgrád után újabb külföldi fellépések is várnak rá, hogy a segítségével a nemzetközi közönség is bevezetést kapjon az 1950-es évek és a 2020-as évek magyarországi politikájának és közbeszédének sok elemében párhuzamos valóságába. Átöröklődő hatalmi struktúrákról, a magyar és a külföldi recepció eltérő hangsúlyairól is beszélgetett az előadás alkotóival, Böröcz Judittal, Pálinkás Bence Györggyel és Szigeti Mátéval Jászay Tamás.

Kulcsszavak: kóruszínház, kultúrpolitika, nemzeti együttműködés rendszere, színház

Abstract

"Political systems embedded in culture are here to stay"

Discussion with the creators of *Singing Youth*

It's hard to catch it in Hungary, but we can say that two and a half years after its premiere, Singing Youth has been revived: after Dresden, Vienna and Belgrade, it is due to appear abroad again, to introduce international audiences to the reality of the 1950s and the 2020s, which in many ways parallels the politics and public discourse of Hungary. Tamás Jászay also talked to the creators of the performance, Judit Böröcz, György Bence Pálinkás and Máté Szigeti about the inherited power structures and the different emphases of Hungarian and foreign reception.

Keywords: choral theatre, cultural politics, theatre, national cooperation system

1953-ban a budapesti Népstadion előtti szoborgalériába került a görög menekült szobrászművész, Makrisz Agamemnon háromszereplős kompozíciója, az *Éneklő fiatalok*. A szocialista realista művészet jellegzetes alkotását a rendszerváltáskor sem mozdították el, ma újra látható a 2019-ben átadott Puskás Aréna előtt. Az Orbán Viktor politikáját fémjelző Nemzeti Együttműködés Rendszerének (NER) szimbolikus helyszíne ez, ahol a tömegsport, a kormányzati kultúrpolitika és a történelmi emlékezet felülírása zajlik. A Trafó – Kortárs Művészetek Házában 2021 augusztusában bemutatott *Éneklő fiatalok* című előadás író-rendezőivel, Böröcz Judit színházi menedzserrel, Pálinkás Bence György képzőművésszel és Szigeti Máté zeneszerzővel beszélgettünk a keletkezés körülményeiről és az azóta eltelt időről.

Jászay Tamás: Képzőművész, zeneszerző, színházi menedzser összefogása egy színházi produkcióban meglehetősen szokatlan a magyar színházi életben. Három, ennyire különböző területről érkező ember hogyan dolgozik együtt?

---

¹ Az interjú angol nyelvű, elsősorban külföldi olvasóknak szóló változata: <https://seestage.org/features/singing-youth-hungary-orban-political-systems/> Utolsó letöltés: 2023. 12. 08.

Szigeti Máté: A feladatokat kompetenciák szerint osztottuk szét: a zene hozzám, a látványelemek Bencéhez, bizonyos dramaturgiai megfontolások Judithhoz tartoztak, az anyaggyűjtésben és szövegírásban pedig mindannyian részt vettünk. Folyamatosan követtük, hogy ki hol tart, és minden döntést közösen hoztunk. Ez nekem azért volt szokatlan, mert ha írok egy kórusművet, akkor azt valaki színpadra viszi, illetve ha van egy létező szöveggönyv, ahhoz zenét komponálok. Itt viszont a munkafolyamat finisében is voltak szövegrészek, amiken módosítottunk, miközben a zene szinte készen volt. Három igenre volt szükség minden lépéshez, ami nyilván lassította a folyamatot, mégis lényeges volt a közös döntés.

Böröcz Judit: Rengeteget beszélgettünk a koncepcióról, illetve arról, hogy eköré hogyan szerveződik az anyag, amiből megszületett a végleges szöveg. Abban, hogy a zenei korpusz miből merít, szintén meghatározó volt, hogy végül milyen témákra fókuszáltunk. Amiben leginkább közösen dolgoztunk, az a két korszak, az ötvenes évek és a saját korunk megjelenítésének mikéntje volt. A gyűjtés során felosztottuk a hatalmas mennyiségű anyagot, és közösen döntöttünk arról, hogy mi fér bele és mi nem.

Jászay Tamás: Egy zeneszerzőnek nyilván egészen mások a szempontjai, mint egy képzőművésznek. Volt olyan eset, amikor fordítási gondok adódtak, vagyis szinkronba kellett hoznotok az elképzeléseiteket?

Szigeti Máté: Hamar rájöttünk, hogy a fő problémát a túl sok szöveg jelenti. Hármunk szöveg munkája jórészt redukció volt: hatvan percnyi anyaggá kellett sűríteni a hatalmas gyűjtést, ami ráadásul nem olvasott vagy prózai, hanem énekelt szöveg.

Pálincás Bence György: A Trafó eredetileg engem hívott a projektbe, én bevontam Juditot, mert a gondolkodásmódunk nagyon hasonló, majd közösen meghívtuk Mátét. Előtte elolvastuk a doktori disszertációját, meghallgattunk minden tőle elérhető zenét. Az *Éneklő fiatalok*-hoz elég hasonló logikával épülő műve az *Új magyar ének a kultúra magasságairól és mélységeiről*, ami után úgy döntöttünk, hogy megkeressük.

Szigeti Máté: Ezt 2017-ben írtam, amikor Balog Zoltán (református püspök, lelkész, 2012-2018 között az Emberi Erőforrások Minisztériumát vezette – J. T. megjegyzése) a karcagi Birkafőző Fesztiválon megnyitó beszédet improvizált, amiben az aktuális kultúrpolitika számos kérdését érintette. Rögtönzött, egyszerű beszéd volt, terjengős mondatokkal, félbemaradt gondolatokkal. Az érdekelt, hogy a tévesztéseket, rossz mondat szerkesztéseket hogyan lehet megzenésíteni úgy, hogy eközben a szöveg egésze elhangzik. Ebből született egy, a barokk világát idéző zenei nyelven komponált kantáta két női hangra és hangszerekre. Bencéék jól sejtették, hogy nem áll távol tőlem, amikor a művészetten keresztül politikai véleményt formálunk.

Jászay Tamás: Miközben kiemelitek az alkotási folyamat újszerűségét, a színlapon mégis az áll a nevetek mellett, hogy író-rendező, ami a hagyományos színházi hierarchia két kulcsfogalma. Ezek szerint eljött a pillanat, amikor valakinek döntenie kellett bizonyos kérdésekben?

Böröcz Judit: Nem, a próbákat is felváltva, közösen vezettük, és igyekeztünk mindenben egymásra támaszkodni. Később találkoztam *Ana Dubljevic* egy workshopján a feminista dramaturgia koncepciójával. Mondhatjuk, hogy ennek az elemeit gyakoroltuk: a munkán kívüli igényeinket a munkán belül is érvényesítettük. Odafigyeltünk arra, hogy kinek mire van kapacitása, és mindenki minden munkafolyamatban kipróbálhatta magát. Tanultunk egymástól és támogattuk egymást meg a csapat többi tagját a munka során.

Pálincás Bence György: A projekt mégsem volt teljesen horizontális, mert az énekesek később csatlakoztak. Mi hárman megcsináltuk a partitúrát, majd ezen dolgoztunk közösen a hat énekesrel, illetve Fehérváry Péter karvezetővel és Vadas Zsófia Tamara koreográfussal. Tamara konkrét javaslataival facilitátorként meghatározó tényezője lett a rendezésnek.

Szigeti Máté: A próbák kezdete előtt az énekesek kezébe nyomtunk egy művet, amit mi hárman késznek véleményeztünk, de ez nem jelentette azt, hogy az anyag ne változott volna ezután. Például néhány szó vagy félmondat a repetíció révén kapott külön nyomatékot, de az ismétlések számáról, a köztük lévő szünet hosszáról Tamara döntött, mert a mozgáshoz így igazodhatott a zene.

Jászay Tamás: Mi van akkor, ha én énekesként Orbán Viktor nevét a színpadon nem vagyok hajlandó kimondani? Érzékeny téma ez a mai, erősen megosztott Magyarországon, miközben a közreműködő énekesek a hangjukat és a testüket adják a projekthez.

Pálincás Bence György: Világosan ismertettük velük a koncepciót, mert fontos volt, hogy azonos hullámhosszon legyünk velük. Meg az, hogy képesek legyenek egy óra, szünet nélküli *a capella* éneklésre. Ráadásul úgy, hogy végig színen vannak, közben pedig fárasztó mozgásokat végeznek. Az igazi szűrő az volt, hogy ez egy direkt politikai projekt: volt olyan, akinek a szereplés veszélyeztethette volna az állását, ezért mondott nemet.

Böröcz Judit: Azt nem kértük, hogy értsen egyet bárki azzal, amit mi gondolunk, illetve ami a szövegben áll, csak az számított, hogy előadóként komfortos-e ezt neki elénekelni.

Szigeti Máté: Az már önmagában vállalás bármelyik közreműködő részéről, ha egy ilyen projekthez a nevét adja. Az előadáson belül hatalmi retorikákat, társadalmi mozgásformákat demonstrálunk, a kórus pedig résztvevőjévé válik annak, ami a társadalomban nagyban megtörténhet a manipuláció révén. A dramaturgián végighúzódik a hatalmi beszéd betanítása a propaganda áldozatainak, akik egy bizonyos ponton már gyűlöletbeszédet énekelnek. Itt már igazi színészi teljesítményre volt szükség: az énekesek nem azonosulnak tartalmilag azzal, amit énekelnek, mégis artikulálniuk kell olyan szavakat, amelyek embertársaik elpusztításáról szólnak. Ez komoly vállalás a részükről.

Jászay Tamás: Itt már arról is beszélnünk kell, hogy kiben milyen gyermeki emlékeket idéz fel, ha hat ember uniformisban, egy láthatatlan hatalom instrukcióira különböző tornamutatóványokat hajt végre. Ritka a magyar színházban, hogy szöveg, zene, mozgás, videó, a térformák használata ilyen szorosan összekapcsolódjon, ráadásul ennyire komoly ideológiai, politikai, kulturális kontextussal.

Böröcz Judit: A színpadon álló hat emberrel mint csoporttal a néző azonosulhat, mivel ők valahol a társadalom tükrői is. A társadalomé, amely bejárja azokat a stációkat, amelyeknek a végén a rettenetes dolgokat is szépen elénekeljük, reflexió nélkül. Az anyaggyűjtés alatt sokat olvastam az újnacionalizmus populáris kultúrájáról, illetve hallgattam a magukat a nemzeti rockhoz soroló *Romantikus Erőszak* nevű együttes számait. Megdöbbenett, hogy mennyire sok a nyíltan erőszakos, xenofób, gyűlölködő dalszövegük, és mégis mennyi rajongójuk van. Ők egy közösségi élményt adó nagy koncerten, megfelelő érzelmi telítettséggel éneklnek, üvöltik azokat a sorokat, amelyek beépülnek az ember világlátásába.

Jászay Tamás: Mi volt előbb: a téma vagy a forma? A pályáton vannak erre mutató előzmények: Máténál a megzenésített miniszteri beszéd, míg Judit és Bence *A kis olvasztótégely* című köztéri hangsetében a 19. századi és a mai nacionalizmusról gondolkodott, a Kelemen Kristóffal közösen létrehozott *Magyar akácban* pedig egy növényen keresztül az ideológiavezérelt szimbólumhasználatról beszéltek.

Pálincás Bence György: Szeretem az olyan projekteket, ahol a téma és a forma szervesen kapcsolódik. A projektünk a *Liberty EU* pályázatba illeszkedett, amelynek a Trafó is partnere volt. Makrisz Agamemnon szobra, az egykori Népstadion, a mai Puskás Aréna előtt álló *Éneklő fiatalok* egyszerre téma és forma is: a pózból, ahogy a szobrok állnak, indult ki a mozgás, illetve az, hogy énekelnek. Ottfelejtették őket ezen a helyen, és ma már egy egészen más stadionba vezetik a nézőket, mint 1953-ban.

Jászay Tamás: Hogyan zajlott az anyaggyűjtés? Hogyan lehet elkezdni egy ilyen komoly léptékű munkát?

Szigeti Máté: Eleinte asszociációs játék volt: adva volt a szoborcsoport és mellé a kontextus megváltozása. Vezérszavakat kerestünk, hogy mi társítható a jelenséghez, hogy mi volt a test-kultusz, a sport szerepe a két politikai rendszerben. Kíváncsiak voltunk, hogy a politikai rendszerek hogyan jeleníthetők meg színpadon, mit hívhatunk elő belőlük hangok vagy szövegek formájában. A szoborcsoport elkészítője a görög menekültként Magyarországon karriert építő Makrisz Agamemnon volt. Milyen szerepe volt ennek az akkori politikai klímában, hogyan kezelték a menekült- vagy bevándorláspolitikát akkor és ma? A szoborcsoport köré így fűződött fel spirálisan rengeteg téma.

Böröcz Judit: A két korszak mellett adott volt a populáris zene is mint téma, mert ez jut el a legtöbbekhez, miközben politikai ideológiát is közvetít. De tényleg sokfelé elkalandoztunk, beleértve a biopolitikát, vagy azt, hogy mit jelent egy stadionépület, hogy a stadion és az ember fizikalitása hogyan aránylik egymáshoz, vagy hogy milyen politikai kontextusban tudnak ezek az épületek megépülni.

Pálincás Bence György: Két bekezdés kivételével minden vendégszöveg. A politikai beszédek a két stadion avatásakor születtek, a két korszak kultúrpolitikai szövegeit pedig főleg a populáris zenéhez kapcsolódó megnyilvánulásokról gyűjtöttük. Demeter Szilárd a magyar könnyűzene megújításáért felelős miniszteri biztosként sokat beszélt a témáról. A szovjet, ezáltal pedig a magyar kultúrpolitikát a szocializmus alatt Andrej Zsdanov doktrínái határozták meg, aki sokat írt arról, hogyan alakítható át a kultúra a zene segítségével. Az anyaggyűjtésben a politikusokhoz hasonlóan gyakran alkalmaztuk a cherry picking módszerét: azt kerestük, amit látni szerettünk volna, és rá is találtunk a megfelelő szövegekre. Természetesen a meglepetések is értek minket: volt, amivel egyet tudtunk érteni. Ilyen volt Demeter Szilárd némelyik megnyilvánulása, például amikor arról beszélt, hogy az „elitkultúra” ma Magyarországon egy szűk réteg magánbulija.

A harmadik fő gyűjtési terület az Orbán Viktor által a közbeszédbe hozott Nemzeti Együttműködés Rendszerének a könnyűzenéje, amit NER-popnak nevezünk. Kétirányú folyamatról beszélünk: bizonyos zenészek és a NER kölcsönösen érdeklődnek egymás iránt. Ha például valaki a NER-től kapott állami kitüntetést, fellépett jobboldali politikai rendezvényeken, az ide sorolódott. Vagy ott a *Kárpátia* esete, ami korábban a szélsőjobbhoz kapcsolódó zenekar volt. 2013-ban a frontemberük komoly állami kitüntetést kapott, majd a következő választások előtt pár nappal közzétettek egy videót, ahol elmondták, hogy csak a Fideszre szabad szavazni.

Szigeti Máté: Az ötvenes évek zenéje jól átlátható, lezárt anyag. Könnyű volt új, mozgalmi dal-szerű zenei anyagokat generálni. Bár nem éltünk akkor, de a korhoz erőteljes képi, szövegi és zenei világ társul mindenkiben, a fiatalokban is, így ez reprodukálható. A NER viszont sokkal képlékenyebb dolog, ezért aztán ott gondban voltam. A NER-pop általános jellemzőit nehéz meghatározni, miközben bizonyos gesztusai azonosíthatók, de mivel még most is történik, a szereplői és a módszerei változnak.

Böröcz Judit: A NER szinte minden műfajt inkorporált: stílusban sokkal megengedőbb az általunk körvonalazott elődjénél. A NER határozza meg, hogy mit fordít a saját hasznára, hogy minek teszi lehetővé, hogy egyáltalán megszülessen. Lehet ezt tagadni, de a rendszert erős átgondoltság működteti, és a cél a kulturális kánon és narratívák alakítása, és az, hogy szolgálatba állítsák őket a hatalom megszerzéséhez és megtartásához.

Szigeti Máté: Ez kulcsgondolat: az én szempontomból a különbség nem ott van, hogy mennyire komplex vagy egyszerű a felhasznált zenei anyag. Az úttörődalokból legfeljebb kis motívumokat emeltünk át, amelyek emlékeztethetnek az eredetire. Míg az úttörődaloknál központilag előírt stílus és formai keretek érvényesültek, melyek lényegtelennek tették a szerző kilétét, a NER-pop esetében minden előadónak saját imidzse van, ami köré felépíthető a NER kissé kusza szimbolikája. Ezért is nehezebb hozzányúlni: nincs meg az az egységesítésre való törekvés, ami korábban jellemző volt.

Jászay Tamás: Életkorotoknál fogva mindannyiótoknak legfeljebb a nyolcvanas évekből, a puha diktatúra korszakából lehetnek közvetlen emlékei a szocializmusról, ami jóval enyhébb időszak volt az ötvenes évekhez képest. Milyen személyes közötök van a pártállami időkhöz?

Pálincás Bence György: Nekünk természetesen a jelenünk volt igazán fontos: ez az egész projekt logikai középpontja. A szocializmus időszaka a NER számára valójában antitézis, amivel szemben kezdettől fogva meghatározza magát, ennek ellenére sokat átvesz a szovjet propaganda módszereiből. A legtöbb, a szocialista időszakban készült szobor társadalmi párbeszéd nélkül egyszerűen bekerült a Memento Parkba. A szobrok nem generáltak társadalmi vitát, mint Németországban, nem kerültek rájuk graffitik, nem alakították át őket, nem váltak **ellenemlékművé**. Ehelyett csak behelyezték őket egy fizikai térbe, ahova főleg turisták mennek, és nincs róluk közbeszéd.

Szigeti Máté: Bizonyos emlékek olyan emberek életében is, akik nem voltak jelen, már-már kedves momentumként ragadtak meg: némelyik úttörődal a rendszerváltást is túlélte, sőt bekerült az általános iskolai zeneoktatásba. Gyermeteg szöveg- és zenei világgént élnek bennünk, miközben az ideológiai nevelés magvait hintették el bennük. A lényegét nem halljuk meg, mivel nem közvetítenek direkt ideológiai üzenetet ahhoz, hogy bárkiben is viszolygást keltsenek. Minél ártatlanabbnak tartjuk ezeket, annál könnyebb fajsúlyos ideológiai tartalmakat építeni rájuk.

Böröcz Judit: Nekem magamnak is el kellett azon gondolkodnom, hogy a nacionalizmus és a politikai propaganda a saját identitásomban milyen szerepet játszik, hogyan vetül ki a hétköznapjaimra. *A kis olvasztótégelyben* is azzal foglalkozunk, hogy ez hogyan épül fel akár századokon keresztül, a NER-ben pedig azt vizsgáljuk, hogy a nyelv átírásával, a kultúra, az ízlés formálásával hogyan lehet hatást kelteni. Az a kérdés, hogy én miért tudok irredenta dalokat? Honnan jönnek ezek, és ha valaki elkezd egyet, akkor én miért tudom folytatni?

Jászay Tamás: Az *Éneklő fiatalok* magyarországi kritikai recepcióját átolvasva többször előkerül, hogy túlságosan leegyszerűsítitek a komplex problémát, amikor az ötvenes évek szovjet és a kétezerhúsas évek magyar kultúrpolitikája közé húztok egy egyenes vonalat.

Pálinkás Bence György: Meglepett, hogy ez előkerül a kritikákban, mert számunkra egyértelmű, hogy nem ezt állítjuk. Minden színházi előadás természetesen csak redukció tud lenni. Az alapállításunk az, hogy van hasonlóság a két rendszer között, amit természetesen már megírtak sokan, de részleteiben mégis mondunk újat.

Böröcz Judit: Igen, olvastuk, hogy elvinne minket a nagy fekete autó, hogyha 1953-ban csinálnak egy ilyen előadást... Az *Éneklő fiatalok* elején van egy idézet Orbán Viktortól, aki szerint mostanra a politikai rendszer áll, de azt kulturális közegbe kell ágyazni, különben nem lesz tartós. Az előadásunk erről a téziszről szól. Az *Éneklő fiatalok* megerőltető, nem feltétlenül kellemes egy óra, de azért van benne humor és irónia is. Nincs egyetlen, elmesélhető története, és más típusú dramaturgiával építkezik, mint amit a hazai színházi hagyományban megszoktunk.

Pálinkás Bence György: Az előadás valóban kilóg a magyar színházi hagyományból, és ezért a nézőknek lehet elvárási kudarcuk azzal, hogy mit is fognak átélni: nem szórakoztató, amit látnak. Mi azt akartuk megérteni, hogyan működik az agitprop művészet az ötvenes években, illetve ma. Az *Éneklő fiatalok* magában is tud agitprop lenni, csak bonyolultabb az üzenete az elődjénél. Vannak benne intellektuálisan megközelíthető részek, de sok, érzelmre ható működésmódot is használtunk, amik szükségszerűen leegyszerűsítők. Az idézett gondolatot Orbán Viktortól a Szovjetunió és más szocialista országok vallották, és ez tényleg működött: a kultúrába ágyazott politikai rendszerek tartósak maradnak. Egy évvel a közös munka kezdete előtt kezdett igazán szigorodni a NER: világossá vált, hogy mi az, amit ellehetetlenítenek, és mi az, amit meghagynak. Ma, a bemutató után két évvel egyre többen teszik fel például azt a kérdést, hogy meddig lesz még független színház Magyarországon. És az is látszik, hogy a NER egyre ügyesebb: a Petőfi-emlékévre írt popszámokban egyre direktebb politikai üzenetek találhatóak. Olyan pillanatban vagyunk, amikor érdemes megnézni, hogy merre haladnak, mert a rombolás hamarosan visszafordíthatatlan lesz.

Jászay Tamás: Az aggodalmakat értem, de mégis: nem túlságosan helyi érdekű ez?

Pálinkás Bence György: Korántsem: Orbán Viktornak van egy nagyon érdekes CPAC (Conservative Political Action Conference) beszéde, ahol arról beszél, hogy ma Magyarország egyetlen dolog miatt érdekes a világ számára: ez egy inkubátor, ahol a jövő konzervatív politikáját kísérletezik ki. A módszerek fejlődnek, és más országok is vesznek át tőlünk elemeket.

Jászay Tamás: A kritikákból hiányoltam a zenei réteg elemzését, holott a kórus főszereplővé emelésével kétezerötven éves színházi hagyományt tesztel újra élővé. Magamban dokumentarista kórusművészi lecture performance-nak nevezem az *Éneklő fiatalokat*, és talán a sok pontosító-kiegészítő jelző is az oka annak, hogy a kritika elment a zene mellett, holott az irányítja az egészet: a szöveg, a mozgások, gyakorlatilag minden ott van a zenében.

Szigeti Máté: A munkafolyamat során az egyes rétegek olyan szorosan összefonódtak, hogy a zenére már nehezen tudok távolságtartással tekinteni. Bizonyos értelemben Fehérváry Péter

karvezető zenei szempontból sokkal jobban ismeri a művet nálam: ő olyan összefüggésekre jött rá a próbák alatt, amiknek nem voltam tudatában. Ezek nem szerzői döntések voltak, hanem olyan elemek, amiket ő a zenei szakértelme birtokában bontott ki a műből.

Böröcz Judit: Mi az előadásban az egész gondolkodásunkat meghatározó identitás rétegeit próbáljuk kibontani. Ott állunk egy boncasztalnál, magunkat próbáljuk felboncolni, de közben velünk van minden tudásunk és az összes beépült kulturális reflex, amiktől nem tudunk megszabadulni.

Jászay Tamás: Már a bemutatón magyar és angol felirattal ment az előadás. A kezdetektől fogva egyértelmű volt, hogy külföldi forgalmazásra is szánjátok? Ha igen, akkor ez a készítés közben bármilyen módon befolyásolta az anyagot?

Pálinkás Bence György: Elsősorban a magyar közönségre számítottunk, ez motivált minket a leginkább. Ugyanakkor nem vagyunk naivak, tudtuk, hogy szűk közeg az, amelyik elég politikai ahhoz, hogy ez neki izgalmas legyen, de nem annyira radikális, hogy ne is járjon színházba. Mivel Magyarországon független színházcsinálásból nem lehet megélni, mi függünk is a külföldi meghívásoktól, de csak emiatt nem volt olyan elem, amin változtattunk volna.

Szigeti Máté: Ahogy időben és térben is távolodunk a bemutatótól, egyre inkább látom, hogy az előadásnak sokféle olvasata lehet. Amikor készítettük, legerőteljesebben a rendszerkritikai attitűd működött bennünk. Ma már kiemelhetőnek látom a lokális környezetből: egy olyan közösség számára is sokat mondhat, amelyik nem ismeri a NER tulajdonságait. És néha mi is meglepődünk: sokat beszélgettünk arról, hogy mindünknek mást jelent a darabvégi tételmondat: „egyetlen magyar sincs egyedül”.

Pálinkás Bence György: A visszajelzésekből úgy érezzük, hogy van egy magja az előadásnak, ami azokban is rezonál, akik nem tudják pontosan, hogy Magyarországon mi történik. Az emberek felismerik, hogy az ő országukban is hasonló események történnek, minden más pedig érdekes információként jelenik meg számukra.

Böröcz Judit: Így pedig máris aktuális az előadás a német nyelvterületen, meg azon kívül is. A stadion mint jelkép Belgrádban épp úgy aktuális téma, mint az Egyesült Arab Emírátságokban, ahonnan szintén érdeklődnek az előadás iránt. A nacionalizmus, a sport, az állami pénzköltés dedikált helyeiről való gondolkodás sok országban foglalkoztatja az embereket.

Jászay Tamás: A [Fast Forward](#) és a [Wiener Festwochen](#) után a [Bitef](#) főprogramjában is fellépett az előadás. Mik voltak az eddigi külföldi reakciók? Volt-e olyan rétege az előadásnak, amit a külföldi néző észrevett és mi, magyarok nem?

Böröcz Judit: Az előadás érzelmi rétege a zenén keresztül jobban artikulálódik ott, ahol nem akarják folyton a tartalmat elemezni, de legalábbis a nézőnek nincs kialakult véleménye minden elhangzó mondatról. A visszajelzések alapján úgy tűnik, a magyar néző vagy eltartja magától az egészet, vagy egyetért az elhangzottakkal: a szöveghez viszonyul leginkább.

Pálinkás Bence György: Ami nehezebben hozzáférhető a külföldi néző számára, az a finom váltakozás a két korszak zenéje között. Én azért tudom ezeket követni, mert itt nőttem föl.

Szigeti Máté: Drezdában az egyházi zenei utalásokra voltak érzékenyek, Monteverdit és Schützöt emlegették a kritikák az anyag mögött megbúvó szerzőkként. Nekik semmi közük az ötvenes évekhez vagy a NER-hez, de néhány tételben valóban kapcsolódott a reneszánsz, korabarokkos zenei nyelv az adekvát szöveganyagokhoz. Ezek felismeréséhez feltétlenül szükséges, hogy legyen némi távolság a néző és a napi politika között. Ha nem az a fókuszpont, hogy mi mit fogalmazunk meg a NER-ről, akkor az egyéb, másképp fontos tényezők jobban érvényesülnek.

Böröcz Judit: A [Fast Forward](#) után egy kritikus azt írta, hogy már megint valami furcsa jött elő a magyar független szcénából, amit nem is próbálna meg kategorizálni. Az volt a benyomásunk, hogy ez külföldön sem szokványos előadás. És ez egyáltalán nem baj.

Hivatkozások

(A szövegben való megjelenésük sorrendjében)

- Köztérkép (2009). Éneklő fiatalok. <https://www.kozterkep.hu/6678/eneklo-fiatalok> Utolsó letöltés: 2023. 12. 07.
- Trafó.hu (2021). Böröcz / Pálinkás / Szigeti: Singing Youth – PREMIER. https://trafo.hu/programok/szinhaz_eneklo_fiatalok Utolsó letöltés: 2023. 12. 07.
- Szigeti M. (2017). Új magyar ének a kultúra magasságairól és mélységeiről. https://www.youtube.com/watch?v=tNfRGVAm9gY&ab_channel=mateszigeti Utolsó letöltés: 2023. 12. 07.
- Dubljevic, A. honlapja (é. n.). <https://adubljevic.wordpress.com/cv> Utolsó letöltés: 2023. 12. 07.
- OFF-Biennále (2021). A kis olvasztótégely – Egyénileg bejárható hangséta és köztéren elhelyezett zászló. <https://archive.offbiennale.hu/hu/2021/projects/kisolvaszto.html> Utolsó letöltés: 2023. 12. 07.
- Kelemen K., Pálinkás B. Gy. (2017). Magyar akác [post-fact dokumentumszínház] <https://kristofkelemen.com/magyar-akac> Utolsó letöltés: 2023. 12. 07.
- Liberty EU (2021). <http://liberty-eu.com/>
- Wikipedia (2021). Gegendenkmal. <https://de.wikipedia.org/wiki/Gegendenkmal> Utolsó letöltés: 2023. 12. 07.
- Wikipedia (2023). Conservative Political Action Conference. https://en.wikipedia.org/wiki/Conservative_Political_Action_Conference Utolsó letöltés: 2023. 12. 07.
- Orbán V. (2023). Előadás a CPAC Hungary konferencia megnyitóján. <https://miniszterelnok.hu/orban-viktor-eloadasa-a-cpac-hungary-konferencia-megnyitojan-2023-05-05/> Utolsó letöltés: 2023. 12. 07.
- Sächsische Staatstheater (2022). Singing Youth – Éneklő fiatalok – Die Singende Jugend. <https://www.staatsschauspiel-dresden.de/spielplan/archive/s/singing-youth/> Utolsó letöltés: 2023. 12. 07.
- Wiener Festwochen (2023). Judit Böröcz, Bence György Pálinkás, Máté Szigeti – Singing Youth. <https://www.festwochen.at/en/singing-youth> Utolsó letöltés: 2023. 12. 07.
- Bitef Teatar (2023). Singing Youth. <https://festival.bitef.rs/en/program/singing-youth> Utolsó letöltés: 2023. 12. 07.